Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки

KSE Kyiv School of Economics

Бюджетний барометр – березень 2024

Що вийшло?

1. У березні надходження загального фонду держбюджету становили **164,3 млрд грн, що на 9,7% більше, ніж очікувалось**[1]. Виконати план надходжень вдалося як податковій, так і митній службам. Загалом до загального і спеціального фонду держбюджету надійшло **242,8 млрд грн.**
2. У березні 2024 року до державного бюджету надійшла рекордна сума зовнішньої фінансової підтримки від початку повномасштабного вторгнення - **$8,9 млрд** у формі позик.
3. Видатки бюджету були профінансовані у повному обсязі вперше з початку цього року (виконання плану - 100,6%).

Що не вийшло?

1. У березні до бюджету не було залучено жодної гривні безповоротної фінансової допомоги (грантів) від іноземних партнерів.
2. Зниження ціни природного газу призводить до недовиконання планових надходжень від рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення.

Що далі?

1. У квітні очікується надходження **1,5 млрд євро** в рамках програми Ukraine Facility, які найімовірніше надійдуть у формі позики. Ці кошти особливо важливі у світлі невизначеності бюджетної підтримки з боку США та обмежених внутрішніх резервів збільшення доходів.
2. Міністр фінансів підписав Угоду зі США про відтермінування виплат за державним боргом, що дозволить зменшити боргове навантаження на державний бюджет і спрямувати кошти, що мали піти на погашення та обслуговування боргових зобов'язань, на інші потреби.
3. У рамках третього перегляду Програми розширеного фінансування (EFF) від МВФ було проведено аналіз боргової стійкості України, що може свідчити про підготовку до списання боргу під час реструктуризації єврооблігацій.

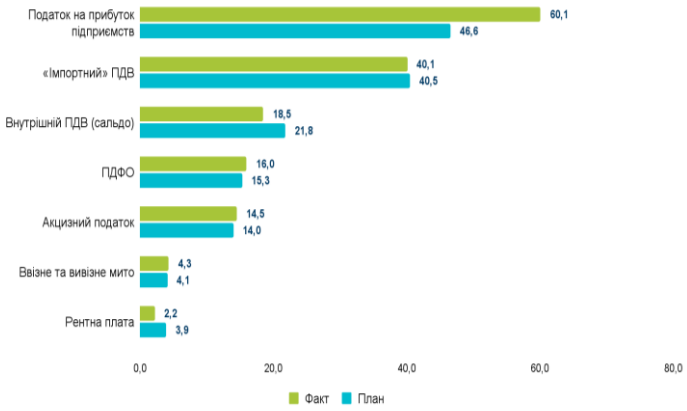
Ключові ризики:

- Відсутність бюджетної підтримки від США або менший, ніж очікувалось, її обсяг. Досі немає чіткого розуміння термінів та формату підтримки (10-12 млрд дол. США прямої бюджетної допомоги) *(середній ризик)*.
- Недостатній обсяг надходжень з внутрішніх джерел та від іноземних партнерів, що може призвести до необхідності секвестру бюджету або монетизації дефіциту *(середній ризик)*.
- Продовження блокування польського кордону, навіть часткове, для вантажних перевезень створює ризик недовиконання плану митних платежів *(середній ризик)*.

Деталі:

(1) У березні надходження податків, зборів та обов'язкових платежів до загального фонду державного бюджету становили 164,3 млрд грн. Дохідну частину бюджету було перевиконано на 9,7%. При цьому за основними податковими надходженнями планували зібрати 146,2 млрд грн (за загальним фондом), а фактично надійшло на 9,5 млрд грн більше (+6,5%) (рис. 1). Надходження за усіма податками, крім рентної плати, у березні 2024 були більшими, ніж у березні минулого року. План доходів на березень Податковій службі вдалося перевиконати на 10%, а Митній - на 0,1%.

Рис. 1. Надходження за основними податками до загального фонду державного бюджету у березні 2024 року, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Сукупні надходження до загального фонду державного бюджету від податку на прибуток підприємств у березні становили 60,1 млрд грн, що на 29% більше запланованого (у березні 2023 року надходження від цього податку становили 26,2 млрд грн). Основний фактор цього – рекордний прибуток банків і збільшення ставки оподаткування для банків (запровадження 50% ставки оподаткування прибутків банків, одержаних у 2024 році, пов'язано із гострою необхідністю додаткових доходів держбюджету): у березні банки сплатили 23,5 млрд грн, а в лютому – 26,1 млрд грн податку.

Надходження ПДФО у березні 2024 року становили 16 млрд грн, що співмірно з надходженнями минулого місяця і на 4,6% вище від запланованого показника, що може бути пов'язано зі зниженням безробіття або зі зростанням зарплат.

Чисті доходи від внутрішнього ПДВ у березні становили 18,5 млрд грн (за аналогічний період минулого року – 10 млрд грн при більшому обсязі відшкодуванні), що зумовлено стійким споживчим попитом. Тим не менше, це на 15,1% нижче від плану. Платникам податків відшкодували ПДВ на 11,1 млрд грн (рис. 2). Із 13,3 млрд грн ПДВ, поданих до відшкодування у березні, найбільші суми були заявлені ТОВ "Єристівський ГЗК" (439,6 млн грн), ПАТ "Арселор Міттал Кривий Ріг" (434,4 млн грн) та ТОВ "ЛДК Україна" (392 млн грн). "Імпортний" ПДВ надійшов у обсязі 40,1 млрд грн.

Акциз у доходах загального фонду становив 14,5 млрд грн (у березні минулого року – 9,8 млрд грн, оскільки тоді до загального фонду не надходив акциз з пального), що на 3,6% більше запланованого. Перевищення плану може бути

[1] Усі планові показники у бюджетному барометрі враховано згідно з розписом Держбюджету-2024 станом на 1 квітня 2024 року

пов'язано із вищими обсягами виробництва тютюнової, лікеро-горілчаної та виноробної продукції, а також із сезонним збільшенням імпорту нафтопродуктів для посівної.

У березні до бюджету надійшло 4,3 млрд грн ввізного та вивізного мита (у березні 2023 року 2,7 млрд грн), що на 4,9% вище від місячного плану.

Надходження рентної плати за користування надрами становило 2,2 млрд грн, що на 43,6% менше від плану. Недовиконання плану передусім пов'язано з продовженням зниження фактичної ціни реалізації природного газу – з 14,4 тис. грн за 1 тис. м^3 у листопаді 2023 року до 12,2 тис. грн у лютому 2024 року, а також із меншими обсягами споживання через теплу погоду та обстріли, які спричинили блекаути.

(2) У березні до державного бюджету не надходили гранти, оскільки основний грантодавець – США – ще веде політичні дебати щодо доцільності і розміру такої допомоги. Існує імовірність зміни формату бюджетної підтримки від США з грантового на кредитний.

(3) У березні касові видатки загального фонду державного бюджету становили 268 млрд грн або 100,9% від розпису звітного періоду (плановий обсяг – 265,5 млрд грн, що відповідає середньорічним показникам). Для порівняння: у березні 2023 року було профінансовано видатки в обсязі 225,3 млрд грн.

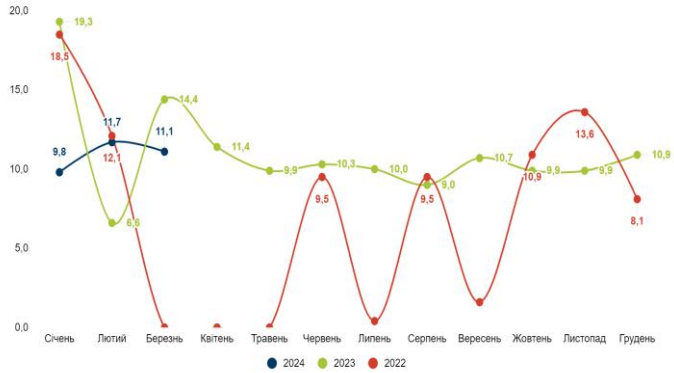
(4) У березні дефіцит загального фонду державного бюджету планувався в розмірі **116,1 млрд грн**. Фактичну суму дефіциту Міністерство фінансів у оперативній інформації не оприлюднило. За нашими приблизними оцінками (припускаємо, що у березні були надані та повернуті усі передбачені планом суми кредитів із загального фонду державного бюджету, а це 1,1 млрд грн та 0,8 млрд грн відповідно), його розмір може становити **104,1 млрд грн,** що **на 10% менше** плану**.** Відповідно, якщо наші розрахунки дефіциту за березень правильні, то у першому кварталі 2024 року державний бюджет за загальним фондом було виконано з дефіцитом 223,0 млрд грн, що на 45% менше планового показника - 403,3 млрд грн.

(5) У березні до державного бюджету надійшли рекордні від початку повномасштабного вторгнення 345,9 млрд грн (8,9 млрд дол. США) позик:

- 190,1 млрд грн (4,5 млрд євро) перехідного фінансування від Європейського Союзу за програмою Ukraine Facility,
- 57,6 млрд грн (2 млрд канад дол.) від Канади,
- 9,0 млрд грн (230 млн дол. США) та 34,6 млрд грн (884 млн дол. США[2]) від Японії,
- 20,1 млрд грн (516 млн дол. США[3]) від Великобританії,
- близько 34,5 млрд грн (880 млн дол. США) від МВФ у рамках Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility - EFF).

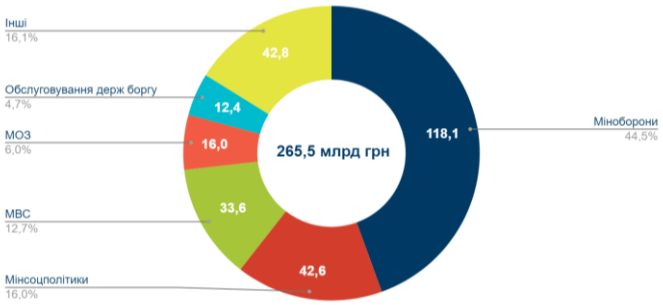
(6) Окрім зовнішнього фінансування, у березні Мінфін залучив **44,0 млрд грн** від розміщення ОВДП, з яких **6,4 млрд грн або 14,5%** – за бенчмарк облігаціями та **11,0 млрд грн (281,1 млн дол. США)** від облігацій, номінованих в іноземній валюті, що становить **25%** від обсягу всіх залучених від ОВДП коштів у березні. Коштів, залучених в результаті розміщення ОВДП у І кварталі 2024 року, вистачило для здійснення платежів з погашення ОВДП. Загалом роловер вкладень в ОВДП за січень-березень 2024 року становить **129%**.

Рис. 2. Бюджетне відшкодування ПДВ у 2022–2024 роках, млрд грн

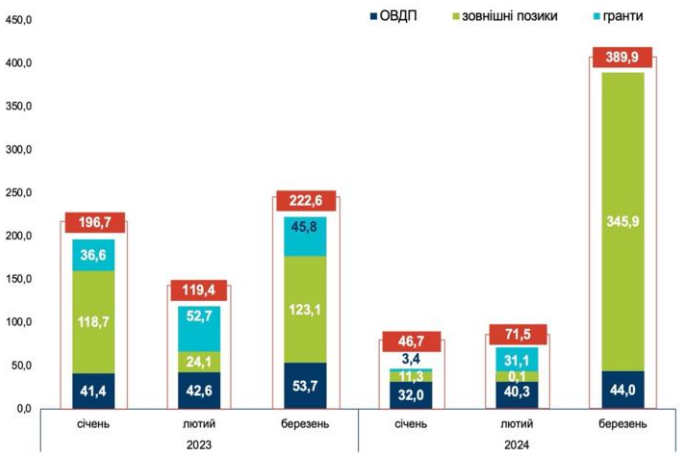
Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 3. Плановий розподіл видатків держбюджету у березні 2024 року, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 4. Фінансування бюджету у січні-березні 2023-2024 років, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

(8) У березні запозичено на **329,9 млрд грн** більше, ніж витрачено на погашення та обслуговування державного боргу. Загалом у березні на погашення та обслуговування

[2] [3] транші 884 млн дол. США та 516 млн дол. США від Світового Банку за механізмом Growth Foundations Development Policy Loan – DPL

боргу витрачено **55,9 млрд грн**. Левову частку (**62,3% або 34,8 млрд грн)** витрат на погашення та обслуговування уряд спрямував на погашення та обслуговування внутрішнього боргу.

(9) Основні доходи загального фонду **місцевих бюджетів** у березні становили:

- 18,5 млрд грн ПДФО,
- 2,6 млрд грн єдиного податку,
- 1,8 млрд грн акцизного податку.

У повному обсязі були профінансовані базова і додаткова дотації, а також освітня субвенція. За І квартал 2024 року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло понад 101,5 млрд грн. Це на 28,3% більше, ніж за І квартал минулого року (у співставних умовах, тобто без врахування минулорічного "військового" ПДФО). Станом на 01.04.2024 виконання річних затверджених показників доходів загального фонду місцевих бюджетів становить 27,4%.

(10) Сукупні надходження від **ЄСВ** у березні 2024 року склали **42,5 млрд грн**, що на 6,3 млрд грн, або на 17,4%, перевищує показники березня 2023 року. Це зростання зумовлене збільшенням розмірів заробітних плат, включаючи підвищення мінімальної заробітної плати на 6% до 7100 грн з січня 2024 року.

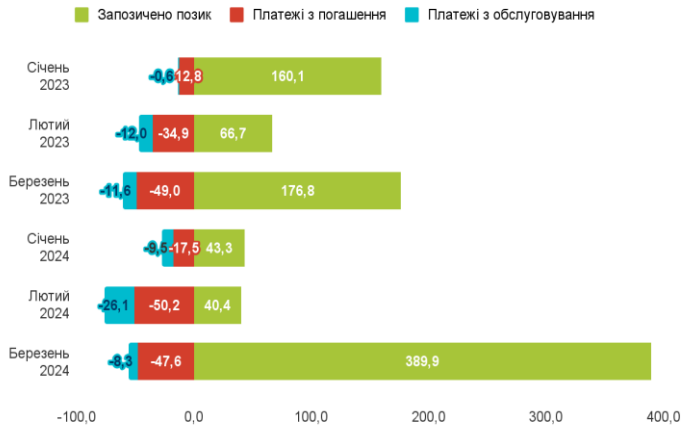
(11) **Доходи Пенсійного фонду** у березні 2024 року порівняно з березнем минулого року виросли на 7,9 млрд грн (на 12,5%) і досягли **71,1 млрд грн**. Такий приріст доходів відбувся за рахунок збільшення власних надходжень ПФУ (зокрема ЄСВ, який розподілено до ПФУ на фінансування пенсій, виплат з соціального страхування та інших соціальних виплат) на 18,3% порівняно з аналогічним періодом минулого року. З держбюджету до Фонду на фінансування пенсійних та інших пов'язаних виплат було спрямовано 21,4 млрд грн (на 0,7 млрд грн більше, ніж у березні 2023 року), а також додатково 5,7 млрд грн на виплати субсидій та оплату пільг за житлово-комунальні послуги (+0,4 млрд грн у порівнянні з березнем 2023 року). З власних надходжень Пенсійного фонду на виплати з соціального страхування спрямували 2,7 млрд грн (+0,3 млрд грн у порівнянні з березнем 2023 року).

Загальні **видатки ПФУ** становили **71 млрд грн**, що перевищує показники попереднього року на 6,1 млрд грн або на 9,4%. З цієї суми 61,8 млрд грн було спрямовано на фінансування пенсій, що на 5,4 млрд грн або на 9,6% більше, ніж у відповідному періоді минулого року. Збільшення витрат на пенсії стало результатом їхньої індексації з 1 березня 2024 року.

Відповідно до Постанови №185, з 1 березня пенсії проіндексовано на коефіцієнт 1,0796. При цьому максимальне збільшення пенсій становить 1500 грн для забезпечення фінансових можливостей для індексації найменших пенсій. До пенсій, які не підвищилися внаслідок індексації, встановлено додаткову доплату у розмірі 100 грн. Водночас здійснено перерахунок пенсій відповідно до розміру прожиткового мінімуму (ПМ) для непрацездатних осіб, встановленого на 1 січня 2024 року (2361 грн). Розміри мінімальних та максимальних пенсій збільшилися відповідно до ПМ: мінімальна – до 2361 грн, а максимальна – до 23 610 грн.

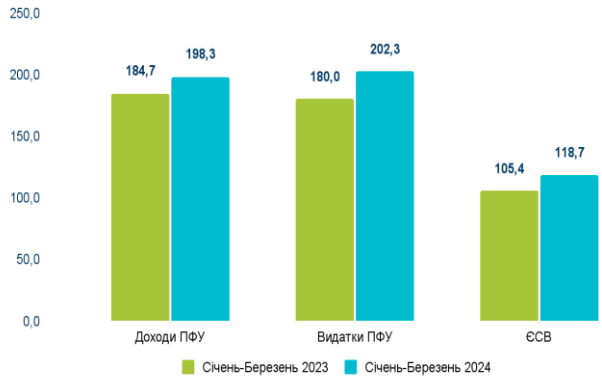
В результаті перерахунку пенсій середній розмір пенсії підвищився на 7,6% – з 5395 грн до 5792,02 грн, в середньому на 397,07 грн.

Рис. 5. Обсяг запозичень, погашення та обслуговування державного боргу України у січні-березні 2023 і 2024 роках, млрд грн

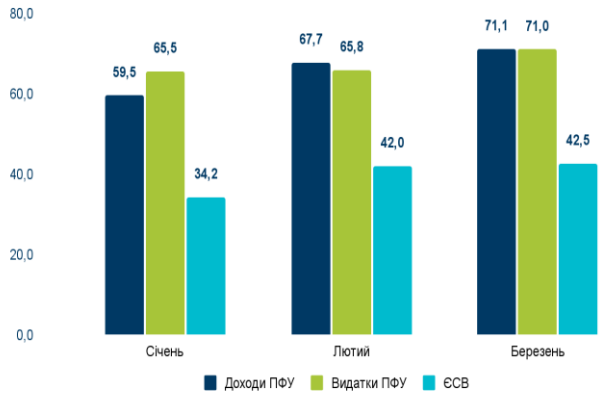
Джерело: Міністерство фінансів України

Рисунок 6. Доходи та видатки Пенсійного фонду, сукупні надходження від ЄСВ за січень–березень 2023–2024 років, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

Рис. 7. Помісячна динаміка доходів та видатків Пенсійного фонду, сукупних надходжень від ЄСВ у січні-березні 2024 року, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

Таблиця 1. План та факт виконання державного бюджету (за загальним фондом) у січні-березні 2024 року, млрд грн

Показник	січень		лютий		березень		всього	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Доходи, в т.ч.	***92,4***	***116,0***	***140,9***	***188,6***	***149,8***	***164,3***	***383,1***	***468,9***
ПДФО	*13,3*	*13,0*	14,8	15,9	15,3	16	43,4	44,9
Податок на прибуток	2,3	2,0	9,4	34,7	46,6	60,1	58,3	96,8
Рентна плата за користування надрами	3,9	3,5	5,0	3,7	3,9	2,2	12,8	9,4
Акцизний податок	9,7	12,2	11,8	12,6	14	14,5	35,5	39,3
«Внутрішній» ПДВ (сальдо)	27,2	35,1	17,7	15,3	21,8	18,5	66,7	68,9
«Імпортний» ПДВ	29,7	37,0	35,3	32,0	40,5	40,1	105,5	109,1
Ввізне і вивізне мито	3,1	4,6	3,7	3,3	4,1	4,3	10,9	12,2
Видатки	***223,1***	***145,9***	***298,8***	***274,5***	***265,5***	***268,0***	***787,4***	***688,4***
Дефіцит (-) / профіцит (+)*	***-130,4***	***-33,3***	***-156,8***	***-85,6***	***-116,1***	***-104,1****	***-403,3***	***-223,0***
Джерела фінансування дефіциту								
Чисті запозичення	106,5	25,8	126,9	-9,8	129,5	342,3	362,9	358,3
Запозичення	*125,0*	*43,3*	*179,8*	*40,4*	*183,2*	*389,9*	488,0	473,6
Погашення	*-18,5*	*-17,5*	*-52,9*	*-50,2*	*-53,7*	*-47,6*	-125,1	-115,3

* розмір дефіциту не дорівнює арифметичній різниці між доходами та видатками, оскільки на розмір дефіциту додатково впливає обсяг надання кредитів з державного бюджету, та їх повернення

**розрахунок Центру

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 2. Основні показники фінансування державного бюджету, млрд грн

Показники	Січень	Лютий	Березень
Всього надійшло млрд грн, у тому числі:	43,3	40,4	389,9
у % до плану (за весь період)	*34,6*	*25,8*	*212,8*
Від розміщення ОВДП, млрд грн, у тому числі:	32,0	40,3	44,0
у гривнях, млрд грн	*12,7*	*20,6*	*33,0*
у іноземній валюті у перерахунку в млрд грн (млн дол. США+ млн євро)	*₴19,3 ($250+€235)*	*₴19,7 ($218,4+€274,8)*	*₴11,0 ($281,1)*
Із зовнішніх джерел, млрд грн	11,3	0,1	345,9
Платежі з погашення державного боргу, млрд грн	17,5	50,2	47,6
у % до плану за весь період	*94,6*	*94,9*	*88,6*
Платежі з обслуговування, млрд грн	9,5	26,1	8,3
у % до плану за весь період	*90,5*	*97,8*	*66,9*

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 3. Зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів* за січень-березень 2024 року

Джерела	Обсяг, млрд грн (млн дол. США, млн євро, млн кан. дол.)
Позика ЄС в рамках реалізації механізму перехідного фінансування (Bridge Financing)	₴190,1 (€4500)
Позика МБРР на підтримку політики розвитку та відновлення	₴54,8 ($1400)
Кошти від Уряду Канади	₴57,6 (CA$2000)
Позика МБРР у межах фінансування проекту «Інвестиції у соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності» (INSPIRE)»	₴11,3 ($297,0)
Позика МБРР у рамках проекту «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя»	₴0,1 (€3,0)
Надходження коштів МВФ	₴34,6 ($880)
Позика МБРР в рамках фінансування «Екстреного проекту надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)»	₴8,9 ($229,4)

*за винятком грантів

Джерело: Міністерство фінансів України

* * *

Автори:
Юлія Маркуц, Ліна Задорожня, Тарас Маршалок, Інна Студеннікова, Дмитро Андрієнко, Тетяна Лутай
Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки